

SZLOVÁKIA BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKÁJÁNAK ALAKULÁSA AZ ELMÚLT 20 ÉVBEN

CHANGING OF SECURITY AND DEFENSE POLICY OF SLOVAK REPUBLIC IN PAST 20 YEARS

Északi szomszédunk Szlovákia ebben az évben ünnepli megalakulásának 20. évfordulóját. 2004. március 29-én az ország belépett a NATO-ba, május 1-jétől pedig az Európai Unió tagja. 2009. január 1-jén hivatalos pénzneme az euró lett, amivel az ország csatlakozott az euróövezet tagállamaihoz. A tanulmány célja a szlovák biztonság- és védelempolitika koncepció bemutatása az elmúlt évek kormányprogramjainak és meghatározó politikai-stratégiai dokumentumainak tükrében.

Slovakia, our northern neighbor celebrates its 20th foundation anniversary this year. 29th of March 2004 the country entered into NATO and 1st of May became a member of the European Union. From 1st of January 2009 the official currency is the euro, Slovakia joins the Eurozone. In this study we examine the Slovakian security and defense policy concept in the light of political and strategic documents defined past few years.

Az állam olyan entitás, amely meghatározott területen tényleges hatalmat gyakorló kormány uralma alatt élő egyedek csoportját foglalja magában.¹

A Szlovák Köztársaság 1993 januárjában, Csehszlovákia kettéválásával nyerte el függetlenségét. A Nemzetközi Jogi Bizottság nyilatkozattervezete alapján az államnak joga van fegyveres megtámadás esetén egyéni vagy kollektív önvédelemhez. Ennek letéteményese a Szlovák Köztársaság hadserege, ami 1992/1993-ban a Csehszlovák hadsereg 2:1 arányú megosztásával keletkezett. A logisztikai elosztáson túl a szlovák haderő előtt állt a védelmi, technikai, intézményi infrastruktúra létrehozásának feladata. Egy támadó jellegű tömeghadsereget, melyben a nehézfegyverzet túlsúlya dominált, kellett olyan kisebb, modernebb eszközökkel felszerelt, minőségileg jól képzett haderővé alakítani, mely nemcsak a haza védelmét látja el, hanem a nemzetközi kötelezettségvállalások által külföldi missziókban történő részvételnek is eleget tesz.

KORMÁNYOK ÉS KONCEPCIÓK

Biztonságpolitikai elképzelések tekintetében az esetleges semlegességi koncepció feladásával 1994. február 9-én Szlovákia a NATO-tagság mellett döntött és csatlakozott a Békepartnerség programhoz. Az ország az európai és a transzatlanti politikai és biztonsági struktúrákhoz való csatlakozásának igényét Vladimír Mečiar² 1994-es kormányprogramjában érhetjük tetten. A NATO-t, mint a leghatékonyabb biztonsági szervezetet és a biztonság legfőbb letéteményesét jelölte meg. A PpP³ egyéni partnerségi program tapasztalatai alapján kívánta biztosítani a haderő átalakítását és ennek törvényi keretbe foglalását, a demokratikus alapelvekkel és a védelmi tervezés folyamatával összhangban. A programban való részvétel célja a NATO-tagság, a kompatibilitás és az interoperabilitás elérése volt. Még ebben az évben megszületett az ország első védelmi doktrínája, és 1996-ban a „Szlovák Köztársaság Nemzetbiztonságának alapvető céljai és alapelvei”⁴ dokumentum.

¹ Bokorné Szegő Hanna: Nemzetközi jog p: 103, Aula Kiadó 2002.

² Vladimír Mečiar III. kormánya 1994-1998. (HZDS-SNS koalíció) Korábbi miniszterelnökségei: 1990-1991, 1992-1994.

³ Magyarország és Szlovákia PpP tagfelvétele egy nap különbséggel történt: 1994. február 8. és 9.

⁴ Obranná doktrína Slovenskej republiky z roku 1994, és Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky z roku 1996

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Az aktuálpolitikai folyamatok, a világos nemzeti érdek megfogalmazásának hiánya azonban más irányba terelték ezeket az elképzeléseket. A reformok megtorpantak, így Szlovákia kimaradt a NATO bővítés első köréből. Hasonló probléma volt a forráshiány is, mivel az elhibázott Mečiar gazdaságpolitika hatására megtorpant a növekedés, és 1999-re a védelmi kiadások a GDP 1,6%-ra estek vissza.⁵

A majd két cikluson át regnáló, végül előrehozott választásokon belpolitikai okok miatt elbukott Dzurinda- kormány⁶ feladata volt új értelmet adni a korábban csak deklarációk szintjére süllyedő euroatlanti kapcsolatoknak. A NATO a biztonság garanciája, amit a kormány kül- és belpolitikai elképzeléseinek is tükröznie kell - határozta meg az 1998-ban kiadott kormányprogram. Ebből adódóan szükség volt új biztonság- és védelempolitikai elvek felállítására és dokumentumokba foglalására, továbbá a korábban elkezdett, de csak az első szakaszig megvalósított haderőreform folytatására. A kormányprogram egy, a V4-ek által létrehozandó cseh-lengyel-szlovák közös gépesített dandár felállítása mellett is hitet tett, ami az integrációs törekvéseket volt hivatott elősegíteni. Megszületett az új haderőreform a „Modell 2010”⁷, amely a haderőben lévő problémák felszámolása mellett egy hosszú távú fejlesztési programot is tartalmazott. A dokumentum az ország önálló területelvű védelmének elvei alapján született, teret adva a NATO-hoz való csatlakozás kívánalmának is.⁸ Első ízben került lefektetésre a védelmi szektor forráskeretének a kormány és az országgyűlés határozatai általi biztosítása. A kormány a rossz gazdasági helyzet ellenére fokozatosan emelni tudta a védelmi kiadásokat, amit a GDP 1,8%-ban stabilizált. 2001-ben elfogadta a parlament az ország biztonsági, védelmi és katonai stratégiáit.⁹

A 2002-ben alakult II. Dzurinda-kormányának biztonságpolitikai tekintetben választ kellett adni 2001. szeptember 11-i terrortámadás fenyegetésére és az új biztonsági kihívásokra. A kormányprogram ebből a tézisből indult ki. A megjelenő új kockázati tényezők, a biztonsági környezet megváltozása új képességek kialakítását kívánták meg. Ez adta meg a következő haderő-átalakítás keretét, ami a névváltoztatásban is megnyilvánult, 2002. július 1-től a Szlovák Köztársaság Haderejéről beszélhetünk. A NATO elvárásaival összhangban olyan hadsereg felállítására összpontosított, mely képes hatékonyan fellépni nemcsak Szlovákia és a NATO-tagországok területén, hanem bárhol, ahol a terrorizmus megjelenik. A kormány erre a célra a költségvetésből a GDP 2%-át rendelte, aminek teljesítése az adott gazdasági helyzetben nem valósult meg. A kabinet kötelezettségvállalása, hogy 2006-ra professzionális hadsereget hoz létre, fontos momentumként jelenik meg.

2005-ben felállították a „Szlovák fegyveres erők hosszútávú fejlesztésének programját, a Modell 2015”-öt¹⁰, ami már Szlovákia NATO-tagsága kapcsán aktualizálta a korábbi tervet. Az integráció nemcsak a biztonság új dimenzióját hozta meg az ország számára, hanem kötelezettségek vállalását a kollektív biztonság tekintetében, és az ahhoz való aktív hozzájárulást, mivel a Szövetségnek készen kell állnia a globális kihívások kezelésére. Az uniós tagság a stabilitás további politikai és gazdasági biztosítója lett. Abszolút prioritást élvezett az expedíciós képességekkel rendelkező haderő felállítása, mely képes a humanitárius segítségnyújtástól egészen az aktív harci cselekményekben való részvétel széles spektrumában cselekedni. A legfontosabb célkitűzések is ehhez igazodtak: párhuzamosan minimum két nemzetközi műveletben való részvételt irányzott elő a dokumentum, ami az ország viszonylatában kb. 700 főt, vagyis a szárazföldi erők 8%-át jelentette. A bevetethetőség kritériumát a haderő 40%-nak kell fokozatosan teljesítenie. Az

⁵<http://vladimirbednar.blog.sme.sk/c/237219/Programy-vlad-Slovenskej-republiky-z-pohlada-rezortu-obrany.html#ixzz2NCwLm7ys> (2013.03.13.)

⁶ Mikuláš Dzurinda vezette kormány 1998-2004, 2004-2006.

⁷ Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja ozbrojených síl Slovenskej republiky – plán rozvoja a rozvojových programov vrátane ich finančnej náročnosti (Model 2010) <http://www.mod.gov.sk/materialy-a-dokumenty/> (2013.03.15.)

⁸ Biela kniha o obrane Slovenskej republiky https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastn%C3%BD%20mater%C3%A1l_doc.pdf?instEID=-1&attEID=52223&docEID=291685&matEID=5903&langEID=1&tStamp=20130226093053313 (2013.03.15.)

⁹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky, Vojenská stratégia Slovenskej republiky

¹⁰ Dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany s výhľadom do roku 2015 (Model 2015) <http://www.mod.gov.sk/data/files/834.pdf> (2013.03.15.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

egységek rotációját zászlóalj szinten kell biztosítani a koncepció szerint, és a MIG-29 repülőgépek integrációját a NATINADS rendszerbe végre kell hajtani.¹¹

Az ország biztonság- és védelempolitikája teljes mértékben követte az integráció kívánalmait. A 2005-ben elfogadott új dokumentumok a „Szlovák Köztársaság Biztonsági Stratégiája” és a „Szlovák Köztársaság Védelemi Stratégiája”¹² is ezt támasztották alá, melyek a NATO és az EU stratégiáival összhangban a kollektív biztonság tükrében világosan meghatározták az ország védelmének új jellegét, átalakították a követelmény- és értékrendszerét, így a területvédelem helyett az ország érdekeinek védelme került előtérbe.

A hatályos „Szlovák Biztonsági Stratégiát”¹³ 2005. szeptember 27-én fogadta el a parlament, ami felváltotta a 2001-ben kiadott koncepciót.

A bevezető rendelkezés megállapítja, hogy Szlovákia szuverén állam, ami a nemzetközi joggal összhangban minden ország területi egységét és politikai függetlenségét elismeri, nincs más országgal szemben területi követelése, és egyetlen ország által sem érzi magát fenyegetve.

Három fő részre tagolódik a dokumentum, melyben a Szlovák Köztársaság biztonsági érdekei, környezete és biztonságpolitikája kerülnek kifejtésre.

A 34. cikk tartalmazza az ország biztonságpolitikájának fő célkitűzését, az egyén és az állam biztonságának stabil és kiszámítható környezetben történő szavatolását. A NATO-tagság révén Szlovákia az euroatlanti kollektív védelmi- és biztonsági rendszer részévé vált. Az EU-tagságra, mint a politikai és a gazdasági stabilitás biztosítékára tekint, ami megteremti az ország európai biztonság- és védelempolitikába való szerepvállalásának keretét is. A két szervezet kiterjesztése és bővítése stabilizáló hatással volt az euro-atlanti térség biztonságára, így az ország kiáll amellett, hogy a NATO maradjon a transzatlanti dialógus fő fóruma a szervezet európai és amerikai tagjai között. Kiemeli a belső egység megtartásának fontosságát, a tagok kölcsönös szolidaritását, és a szervezet reformjának szükségességét, ami alkalmassá teszi az új fenyegetések és kihívások kezelésére. Hozzá kíván járulni a NATO műveleti képességeinek fejlesztéséhez, és részt kíván venni a szövetség területen kívüli misszióiban. A két szervezet közötti kapcsolatok erősítése mellett száll síkra. Támogatja az Unió közös kül- és biztonságpolitikai elképzeléseit, és hozzá kíván járulni az EU irányítású nemzetközi béketámogató, stabilizációs vagy humanitárius műveletekhez. Stratégiai partnerség kialakításra törekszik az Egyesült Államokkal (73. cikk).

Az ENSZ, az EBESZ és a regionális szervezetek vonatkozásában Szlovákia globális biztonsághoz és stabilitáshoz való hozzájárulását emeli ki. Az ország biztonsági érdekeit a szabadság, a béke, a demokrácia, a jogállamiság, az igazságosság, a pluralizmus, a szolidaritás, az emberi jogok és alapvető jogok értékei mentén határozza meg.

A biztonság kulcsfontosságú regionális szereplői a szomszédos államok, melyek Ukrajna kivételével EU-, Ausztriát kivéve pedig NATO-tagok. Szlovákiát szomszédaival közös értékek, érdekek, illetve szoros kulturális és történelmi hagyományok kötik össze, ezért kölcsönösen előnyös jószomszédi viszony kialakítására törekszik velük, melynek fontos eleme az európai normák nemzeti kisebbségekre vonatkozó alapelveinek betartása. Ukrajnát független, szuverén államnak tartja, ezért támogatja a plurális demokrácia, a politikai és a gazdasági stabilitás megeremtését, illetve az ország euroatlanti integrációját. Fontos tényezőként említi a stratégiai nyersanyagok szempontjából Ukrajna tranzitország szerepét.

A Nyugat-balkáni országok tekintetében hasonlóan foglal állást. A Független Államok Közösségéből Fehéroroszországot és Moldovát emeli ki. A jogállamiság és a demokrácia megerősítése mellett, ezen országok NATO-val és EU-val való együttműködést támogatja. Oroszország tekintetében kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok

¹¹ Vystúpenie ministra obrany Martin Fedora na pôde Národnej akadémie obrany k strategickému dokumentu Model 2015. www.mosr.sk/data/disk/.../060516-Model-2015.doc (2013.03.24)

¹² Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky

¹³ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky <http://www.mosr.sk/data/files/833.pdf> (2013.03.24)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

kiépítésére törekszik. A NATO-val és az Unióval stratégiai partnerség kialakítását kívánja támogatni, a potenciális biztonsági fenyegetésekről pedig a nyílt párbeszéd folytatásának híve.

A 65. cikk a biztonság oszthatatlanságának alapelvéből indul ki, ami szorosan kötődik az euroatlanti térség országainak biztonságához és függ a globális biztonságtól. Szlovákia biztonsága azonban nem korlátozódik csak az ország területére, hanem a szolidaritás és a nemzetközi közösséggel megvalósuló együttműködés nevében érdekelt a krízishelyzetek enyhítésében, a vitás helyzetek békés eszközökkel való rendezésében.

A stratégia két globális fenyegetést határoz meg, mely nemcsak magát az országot, hanem szövetségeseit is érintheti, ez a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek proliferációja. Ezek együttes alkalmazását tekinti a legnagyobb veszélynek.

A dokumentum további kockázati tényezőket és kihívásokat nevez meg: működésképtelen államok, elhúzódozó regionális konfliktusok, szervezett bűnözés, illegális migráció, az információs és kommunikációs rendszerek sebezhetősége, külföldi titkosszolgálatok tevékenysége, globalizáció, félkatonai szervezetek, egyre mélyülő gazdasági egyenlőtlenség, radikális nacionalizmus, vallási és politikai szélsőségek, természeti erőforrások védelme, környezeti biztonság, járványok és a bioterrorizmus elleni védelem, illetve a demográfiai kihívások. A stratégia külön pontban említi az energiabiztonságot. Az ország nagymértékű energiafüggősége, a fosszilis energiahordozók forrás- és útvonalhiánya nemcsak a gazdaság prosperitására és stabilitásra jelent kockázatot, hanem az ország biztonságára is. Az értük zajló vetélkedés fegyveres konfliktus forrásává is válhat (30. cikk). A dokumentum ezen része nagy hangsúlyt fektet az említett biztonsági fenyegetések és kihívások elleni fellépésre, azok hatékony kezelésére.

A 2006-ban megalakult I. Fico-kormány¹⁴ a korábbi kormányok biztonságpolitikai elképzeléseiben megőrizte a folytonosságot. A NATO-ra, mint az euroatlanti biztonság fő letéteményesére tekintett és kötelezettséget vállalt a tagságból adódó feladatok végrehajtására. A Szövetség átalakítási folyamatának és a „Nyitott ajtók” politikájának támogatója. Arra törekszik majd, hogy 2010-re a NATO kollektív védelmi képességéhez és az EU katonai képességeihez teljes mértékben hozzájáruljon - fogalmazta meg a kormányprogramjában. Aktív részvételt ígért a NATO és az EU gyorsreagálású erőinek nemzetközi válságkezelés során történő bevetéseibe. Érdekelte az USA-val való kapcsolatok elmélyítésében, a nemzetközi szervezetek, mindenekelőtt az ENSZ reformjában, megerősítésében. Tekintettel arra, hogy Szlovákia 2006-2007-ben az ENSZ BT nem állandó tagja volt, a kormány kifejezte aktív részvételi szándékát a globális és a regionális konfliktusok megoldásában, békés eszközökkel történő rendezésében, illetve válságkezelő tevékenységekben, műveletekben.

A szlovák haderő professzionálissá tételében és modernizációjában a hangsúlyeltolódás a személyi és szociális szempontok irányába történt. Hasonlóan új szempontrendszer a szlovák hadiipar megerősítésének szándéka. A hadsereg modernizációjának és fegyverzetmegújításának elősegítésére nemzetközi, főképp EU és NATO fegyverbeszerzési projektekben való részvételt kívánta a kormány támogatni. A hadi tevékenységet és a biztonság tényezőit érintő lényeges beruházásoknál az ellentételezési programok kialakításának törvényi meghatározására törekedett.¹⁵ A haderő külföldi szerepvállaláshoz szükséges mandátum meghatározását Fico és kormánya összekötötte az Irakban szolgáló műszaki alakulat visszavonásának kérdésével.

A kormányprogramban foglaltak teljesítése szűk keresztmetszetben történt meg, mivel az anyagi források nagy mértékben, a GDP 1,25%-ra csökkentek. A kül- és belpolitikában megjelenő kettősség megingatta Szlovákiával szembeni nemzetközi bizalmat.

¹⁴ Robert Fico vezette kormány koalíciót 2006-2010 az [Irány – Szociáldemokrácia](#) (Smer-SD), a [Szlovák Nemzeti Párt](#) (SNS) és a [Néppárt - Mozgalom egy Demokratikus Szlovákiáért](#) (HZDS) alkották.

¹⁵ http://static.cream.sk/zberka.sk/webroots/www/content/mediagallery/zberka_document/file/example/file/2.pdf (2013.03.16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A 2010-es választásokon közel 35 %-ot szerzett Fico és pártja nem talált parlamenti többséget biztosító koalíciós partnert, így Iveta Radičová¹⁶ alakíthatott kormányt. A kormányprogram¹⁷ bevezetője hangsúlyozta, hogy a Szlovák Köztársaság az euroatlanti térség biztonságának elválaszthatatlan része. A NATO 5. cikke, a kollektív védelem és az EU közös biztonság- és védelempolitikája az ország biztonságának sarokkövei. Az integráció további fontos lépése volt, hogy ország belépett az eurózónába és a schengeni övezet tagja lett.

A biztonság- és védelempolitikai elképzeléseket a kormányprogram a „Biztonságos és hatékony állam” fejezet harmadik részében tárgyalta. A kormány a lakosságot, az országot és a szövetségesek ért biztonságát veszélyeztető helyzetek gyors és megfelelő módon való reagálását ígérte.

A NATO Új Stratégiai Konceptiója alapján a haderő stratégiai felülvizsgálatára kerül sor annak érdekében, hogy a védelmi képességek hosszú távú fejlesztésének politikai és stratégiai keretet adjanak. A hatályos biztonság- és védelempolitikai dokumentumokat is a globális biztonsági környezet változásához kívánják igazítani. Széleskörű társadalmi konszenzus elérésének érdekében a biztonságpolitika kérdéseiről, az ország védelméről, a haderő prioritásairól, céljairól és feladatairól párbeszédet szerveznek. A biztonság- és védelempolitika civil jellegének megerősítésére töreksenek, fogalmazta meg célkitűzéseit a Radičová vezette koalíció.

Fontos elemként jelenik meg az átláthatóságra való törekvés és a takarékos gazdálkodás a védelmi szektorban is. Az erőforráshiányt racionalizációval és a hatékonyság növelésével próbálja megoldani a kormány. Nagy hangsúlyt fektet a haderő célzott korszerűsítésére.

A meglévő erőforrások kihasználása érdekében a kabinet ösztönözni fogja a nemzetközi együttműködést és új elemként jelenik meg a többnemzeti együttműködés lehetősége.

A hadiipar támogatása a NATO és az EDA modernizációs törekvéseivel összhangban történik majd, ami eltér az előző kormány közvetlen támogatási rendjétől. Kedvező feltételeket kíván teremteni továbbá a védelmi kutatások és fejlesztések azon szegmenséhez, ahol Szlovákia értéket képes előállítani.

A nemzetközi válságkezelő műveletekben a kormány meg akarja őrizni a haderő magas készültégi fokát. A kül- és védelempolitika prioritásaival összhangban kevesebb számú műveletekben kíván részt venni a jövőben bárhol bevethető, telepíthető harcoló hadrendi elemek bevetésével.

A kormány ki akarja használni Szlovákia elnökségét a V-4-ben, illetve a lengyel és a magyar uniós elnökséget arra, hogy a közép-európai együttműködést a biztonságpolitika területén fellendítse, és a szlovák érdeket a NATO-ban és az unióban jobban érvényesíthesse.

Nem egészen másfél évnyi kormányzás után megbukott a kormány, miután a bizalmi szavazással összekötött voksoláson a parlament nem szavazta meg az euróövezeti mentőcsomagok motorjának számító [Európai Pénzügyi Stabilitási Eszköz](#) jogköreinek bővítéséről szóló mentőcsomagot, így a felvázolt elképzelések nagy része megvalósítatlan maradt.

2012 májusában előrehozott választások után megalakult a jelenleg is hatalmon lévő második Fico-kormány.¹⁸

Szlovákia nemzetközi helyzetét alapvetően a NATO- és az EU-tagsága határozza meg, és egyben lehetőséget ad az államnak a nemzeti érdekekkel összhangban olyan nemzetközi határozatokban és a folyamatokban való részvételre, amelyek közvetlen hatással vannak polgárai életminőségére.

Az Unió a politikai, a gazdasági és a társadalmi stabilitást jelenti Szlovákiának, így ösztönözni fogja a kiegyensúlyozott gazdasági növekedést, az árstabilitást, a magas versenyképesség megőrzését, a pénzügyi, szociális

¹⁶ Radičová-kormány 2010-2012: négy párti koalíció a [Szlovák Demokratikus és Keresztény Unió](#) (SDKÚ-DS), a [Szabadság és Szolidaritás](#) (SaS), a [Kereszténydemokrata Mozgalom](#) (KDH) és a [Most-Híd](#) alkották.

¹⁷ <http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-obdobie-rokov-2010-2014/> (3013.03.16.)

¹⁸ II. Fico egypárti kormány 2012- napjainkig, [Irány – Szociáldemokrácia](#) (Smer–SD) <http://www.vlada.gov.sk/posilnenie-postavenia-slovenskej-republiky-v-europskej-unii-a-vo-svete/>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

és ökológiai piacgazdaság alapján Európa fenntartható fejlődését. A NATO Szlovákia biztonságának az alapja. Az ország érdeke az erős transzatlanti kapcsolatok fenntartása. Szlovákia ennek alapján mindkét szervezet megerősítéséhez és sikeréhez hozzá kíván járulni.

A kormány a XXI. századi tendenciák és kihívások alapján a következő prioritásokat állítja fel:

- megbízható és elismert Szlovákia, ami stabil és hiteles partnere a NATO-nak;
- az EU- és a NATO-tagállamok tekintetében a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésében érdekelt;
- a szomszédos államokkal kiegyensúlyozott és egyenértékű kapcsolatok ápolására törekszik;
- támogatja a stabilitás, a demokrácia és a partnerség kiterjesztését a Nyugat-Balkánon és a keleti partnerség államai tekintetében;
- a multilaterális szervezetek keretein belül megvalósuló együttműködés, a globális kihívások felelős megközelítése a nemzetközi közösség számára megfelelő megoldásokat hozhat;
- fontosnak tartja állampolgárai támogatását és védelmét külföldön.

Az ország megbízható partnerként és szövetségesként használja ki az EU- és a NATO-tagság előnyeit a béke és a stabilitás megerősítésére. Aktív részvételt ígér a válságok és a biztonsági fenyegetések megelőzésében, illetve békefenntartó küldetéseken. A kormány tevékenyen részt kíván venni a NATO megújulási folyamatában. A NATO eszközök és képességek hatékonyabb felhasználása, a szervezet hatékonyságának növelése, és a közös védelmi felajánlások megerősítése is célként jelenik meg. Támogatja továbbá a szlovák fegyveres erő az intelligens védelem koncepciójának keretében megvalósuló többnemzetiségű haderőben való részvételét. A „Nyitott ajtók politika” folytatása nemcsak regionális, hanem globális szinten is hozzájárulna a biztonság és stabilitás kiterjesztéséhez - vélik a kormányprogram készítői.

A XXI. századi globális fejlődés jelentős mértékben megváltoztatta a világ politikai, biztonsági és gazdasági térképét. Szlovákiának ez nemcsak új kihívásokat, hanem új lehetőséget is teremt. A kormány ezért támogatja a multipoláris alapokon kialakuló nemzetközi rendet, a nemzetközi szervezetek működőképességének elősegítését. Az ország minden lehetséges módon ki fogja használni a nemzetközi szervezetekben, kiemelten ENSZ, EBESZ, OECD, WTO, FAO, ILO való tagságát a globális fenyegetések és problémák leküzdésére, melyek a szociális- és a gazdasági stabilitást, a békét és a biztonságot fenyegetik. Az ENSZ Alapokmányának elveit és jogi normáit követve erősíteni kívánja a demokrácia, a jogállamiság, az emberi- és szabadság jogok alapvető eszméit, ezért elveti az extrémizmus, rasszizmus, intolerancia, az idegengyűlölet, agresszív nacionalizmus és antiszemitizmus ideáit.

Kiemelt figyelmet fordít a drog, az emberkereskedelem, és a szervezett bűnözés elleni harcra, és síkra száll a tömegpusztító fegyverek elterjedése, illetve a nemzetközi terrorizmus ellen. Aktív részvétel ígér a fegyverzet-korlátozásban, a kémiai- és biológiai fegyverek megsemmisítésében, a hagyományos fegyverek importjának és exportjának, illetve a kettős felhasználású eszközök és technikák ellenőrzésében.

A kormány a biztonságpolitika további prioritásai közé sorolja az energiabiztonság megszilárdítását, különös tekintettel az ország számára prioritásként kezelt energiahordozók szállítására, a klímaváltozás hatásainak mérséklését, az energiaigényes termékek csökkentését és a zöld gazdálkodás elősegítését. A kiberbiztonság és a kibervédelem feladatainak ellátása, a nemzeti kritikus infrastruktúra biztosítása először jelenik meg feladatként.

VÉGSZÓ HELYETT, A JELEN

Lassan egy év telt el Robert Fico kormányra kerülése óta. Az előző kormány örökségként két fontos, elfogadásra váró dokumentum maradt rá: a haderő afganisztáni működési koncepciója és a „Fehér könyv”, azaz a Szlovák Köztársaság

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

haderejének és Védelmi minisztériumának hosszú távú koncepciók fejlesztése 2024-ig¹⁹. Ez utóbbi ad válaszokat a haderő képességének az aszimmetrikus fenyegetések és kihívásokkal szembeni fellépésére, és az ebből adódó átalakításokra, illetve a szövetségi és nemzetközi kötelezettségből következő feladatvállalások teljesítésére a forrásbiztosítási szükségletek előrejelzésével. A „Fehér könyv” tehát az ország védelmének első politikai-stratégiai alapokon nyugvó értékelése.

A dokumentum előszavában írt miniszteri és vezérkari főnöki²⁰ beszámoló az ország 20 éves megalakulását emeli ki, összekötve a haderő létrehozásával. A korábban említett kormányprogramokhoz hasonlóan az ország szuverenitása, területi épsége, demokratikus mivolta és jogállamisága a dokumentum alapeleme, melyből a haderő állampolgárokkal szembeni kötelezettségeit vezeti le. A honvédség alapvető feladata az ország és állampolgárai biztonságának védelme, a nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása. Ezen kötelezettségek és felelősségek teljesítése alapja az ország hitelességének.

A dokumentum első része reális képet fest a haderő állapotáról. Nemcsak a haderő átalakítás megtorpanását konstatálja, hanem indokait és következményeit is számba veszi. Felhívja a figyelmet az elhúzódó gazdasági válság e területet érintő lehetséges következményeire is. A dokumentum elismeri, hogy nem teljesültek azok a hosszú távú kulcsfontosságú mutatók, amelyet a hadsereg átalakításától vártak.

A 2004-es NATO csatlakozással teljesült a szlovák védelem- és biztonságpolitika fő célkitűzése. A kollektív védelem nemcsak az euroatlanti térség stabilitását garantálja, hanem globálisan hozzájárul a béke és a biztonság megteremtéséhez. Ennek következményeként – tartalmazza a dokumentum – Szlovákia olyan közvetlen katonai fenyegetettségnek nem volt kitéve, mely veszélyeztette volna biztonságát, függetlenségét, vagy demokratikus berendezkedését, ugyanakkor nem hagyhatók figyelmen kívül a globális biztonsági környezetben jelentkező kihívások, és az aszimmetrikus fenyegetések sem. Ezért szükség volt a területen kívüli műveletekben történő részvételi képességek kialakítására. Az ország megalakulása óta az ENSZ, a NATO és az EU, illetve egyéb nemzetközi koalíció több mint 30 műveletében vettek részt katonái.²¹ A honvédség hatékony működéséhez szükséges erőforrások biztosításán túl, a nemzetközi katonai és humanitárius műveletekben való részvétel, a NATO Reagáló Erők, valamint az EU harccsoportjához történő hozzájárulás tovább terhelte a 2009 óta gazdasági krízissel sújtott költségvetést, ami tovább lassította a haderő-átalakítást. 2012-ben ez a költségvetés a GDP kb. 1,1%-át rendelte a védelmi szférához.

Az elmúlt 20 év során a katonák létszáma az egykori állomány harmadára csökkent. A támadó jellegű tömeghadseregből védelemre berendezkedett, relatív kis létszámú professzionizálódott haderő lett, ami nemzetközi műveletekben is tevékenyen részt vesz.

A személyi állomány öregszik, a katonai egységek feltöltöttsége csökken,²² a katonák karrierépítési lehetőségei stagnálnak. Mindez megmutatkozik a kiképzés színvonalán, a szakmai felkészültségen és az elvégzett feladatok minőségén is. Hosszú távú dilemmaként jelentkezik a magasan kvalifikált szakemberek, illetve az idegennyelv tudás hiánya.

A legégetőbb problémának a haditechnika, és a fegyverzet korszerűsítésének elmaradást tekinti a dokumentum. Részleges modernizáció érintette a légierő technikai állományát, a szárazföldi erőket és a tüzérséget, elmozdulás történt a kommunikációs- és információs rendszerek fejlesztésében. A szállítási eszközök, a speciális technika, a páncélozott

¹⁹ Bielá kniha o obrane Slovenskej republiky <https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastn%C3%BD%20mater%C3%A1%20doc.pdf?instEID=1&attEID=52223&docEID=291685&matEID=5903&langEID=1&tStamp=20130226093053313> (2013.03.15.)

²⁰ Szlovákia védelmi minisztere a dokumentum megszületésekor (2013.02.26.) Martin Glváč, a Szlovák Köztársaság fegyveres erőinek vezérkari főnöke Ing. Peter Vojtek altábornagy

²¹ 2011. novemberi adatok szerint nemzetközi missziókban ez ideig 4551 fő, a tárgyévben pedig 522 fő vett részt. http://cenaa.org/wp-content/uploads/2012/05/Posobenie-Slovenska-v-zahr.-misiach-a-operaciach_0112.pdf

²² 2011-es adatok szerint kb. 86%-os a feltöltöttség.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

harci járművek, a légi felderítő és légvédelmi rendszerek, a harci és szállító légi eszközök (helikopterek, szállító repülőgépek), továbbá a mobil kommunikációs- és információs rendszerek tekintetében lenne szükség mielőbbi fejlesztésre, eszközcsere.

A katonai felkészültség meghatározott céljai tehát nem teljesülnek, a fegyveres erők csupán korlátozott minőségben és mennyiségben vethetők be. A NATO-normák szerinti interoperabilitás 54%-os, ami jelentősen beszűkíti a közös műveletekben való részvétel lehetőségét. A szlovák hadsereg szárazföldi fegyverzetének és műszaki egységeinek 70%-a túl van hivatalos élettartamán. A haderő egyes harcászati képességei visszavonhatatlanul megszűntek, így már nem beszélhetünk teljes spektrumú haderőről. Ez negatívan hat az ország védelmi képességeire és a nemzetközi kötelezettségvállalásokból fakadó, a jövő konfliktusaira való felkészülésre.

A gazdasági válság következményeként a korlátozott anyagi erőforrások előreláthatóan az elkövetkező 3-5 évben is csak szűkre szabott fejlesztést tesznek lehetővé a képességfejlesztési célok megvalósításában. A megszorító intézkedések viszont nem érinthetik a kvalifikált személyi állományt, és a hadrafoghatóságot sem.

A védelmi minisztérium irányító- és támogató egységeinél sem történt jelentős átalakítás, racionalizálás. A tárcához tartozó infrastruktúra túlméretezett, az objektumok állapota elhanyagolt, sok esetben kritikus. A minisztérium alá tartozó részvénytársaságok átszervezése megtorpant.

Az állam védelmi rendszerének működését korlátozza az egyéb állami biztonsági rendszerekkel való gyenge összeköttetés. A NATO, az EU, valamint a szomszédos államok válságstábjával való kooperációs készség is alacsony szinten van.

A haderő számol az országot érintő nem katonai jellegű kihívásokkal is, így közreműködik a természeti, az ipari katasztrófák elhárításában, a lakosság kitelepítésében. Ellát műszaki, speciális tűzvédelmi, egészségügyi, légi felderítő és mentési feladatokat, továbbá biológiai, kémiai és sugárvédelmi feladatokat. Készenlétben kell állnia a közrend védelmére, ha különböző nyomást gyakorló és szélsőséges csoportok azt fenyegetnék. Rendkívüli helyzetben a haderő képességének teljes spektruma használható, szögezi le a dokumentum.

Összefoglalva tehát a problémák alapvető okai a következőkben jelölhetők meg: hosszútávon nincs egyensúly a hadsereg feladatainak számának növekedése és a ráfordított anyagi források csökkenése között. A rendelkezésre álló források kihasználásának szintje alacsony, illetve a védelmi tárca hosszú távú fejlesztési elképzelései nem kielégítőek.

A könyv olyan javaslatokat fogalmaz meg, amelyek "nem tökéletesek, de realisták, megállítják a negatív folyamatokat, és megalapozzák a jövőbeni fenntartható fejlődést a haderő számára".

A javaslatok között szerepel a személyi állomány létszámcsökkenésének megakadályozása, a képzettséggel rendelkezők számára perspektívák kialakítása. Javítani kell a hadsereg irányítási- és támogató egységeinek rendszerét. A taktikai egységek átalakítását össze kell kapcsolni fegyverzetük cseréjével.

A változásokat két szakaszban hajtják végre. 2015-ig a helyzet stabilizálása történne meg, a jól képzett humán erőforrás és a meglévő katonai képességek megtartásával. Felszerelnének továbbá egy szárazföldi egységet többfunkciós taktikai járművekkel. 2016. és 2024. között pedig teljes mértékben megtörténne a hadsereg műszaki felszerelésének és fegyverzetének cseréje. A taktikai egységek átalakításával pedig nőne a hadsereg harci képessége és az interoperabilitás mértéke.

A megoldások keresésénél – a második fejezetben – kitér a változó biztonságpolitikai környezet kihívásaira, a megjelenő új kockázati tényezőkre és fenyegetésekre. Az ország biztonsági helyzete alapvetően szilárd. Szlovákiát „kis ország mivolta” és a szomszédos országokkal való jó kapcsolata sem teszi immunissá a globális kihívásokkal szemben,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

melyek közvetlen hatással lehetnek az ország biztonságára. A közelmúltból példaként a gázválságot²³ és az árvizet²⁴ említi a dokumentum.

A globális biztonsági környezetben dinamikus változások zajlanak, melyek kiszámíthatatlanságot és instabilitást okoznak. A globalizáció ennek a folyamatnak a motorja, melyben az államok növekvő mértékben függnek egymástól, ami által sebezhetőségük is nő. A biztonság külső és belső dimenziója így elmélyül, ezáltal az országon belüli feszültségek, krízisek, és konfliktusok befolyásolják a külső biztonsági környezetet is.

A globálisan ható piaci viszonyok elmélyíthetik az országok közötti egyenlőtlen gazdasági viszonyokat, melyek nemzetközi jellegűek lehetnek. Gazdasági tényezők a túlnépesedés, az urbanizáció hatásaival egyre nagyobb nyomást jelentenek az országokra nézve az alapvető élelmiszer és ivóvíz lakossági szükségleteinek kielégítése céljából. A fosszilis energiahordozók megszerzésének és kiaknázásának lehetősége az államok közötti hatalmi harcok elindítója lehet.

Hasonlóan fenyegetettséget hordoz az instabil államok számának növekedése, ami illegális migrációt indíthat el. Az intolerancia és idegengyűlölet, a politikai extrémizmus térnyerése a kulturális, vallási, etnikai és civilizációs különbségek is biztonságpolitikai tényezővé váltak.

A mai globalizált világban az országhatárokat átlépő és növekvő arányban megjelenő járványok az egyén megnövekedett mobilitásával összhangban szintén veszélyeztetik biztonságunkat. Az éghajlat- és környezetváltozások, az elemi csapások és természeti katasztrófák szintén destabilizáló tényezőként hathatnak.

A terrorizmus különböző formái, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök elterjedése, továbbá az előállításukhoz szükséges kettős felhasználású termékek kiszámíthatatlan veszélyforrást jelentenek. Ezen fegyverek és eszközök ellenőrizetlen terjedését és a terrorszervezetekhez jutását tartja az egyik legsúlyosabb biztonságot fenyegető problémának a Fehér könyv.

Az információs- és kommunikációs technológia térnyerésével mind nagyobb mértékűt ölt az egyén, a köz- és magánintézmények kibertér infrastruktúrájától való függősége, és az ahhoz történő szabad hozzáférés igénye. A kibertérben egyes államok és nem állami szereplők visszaéléseket követhetnek el, vagy támadást intézhetnek a köz- és magánszektor kritikus infrastruktúrája ellen. A mediatizált környezet és a personalizáció alapján történő információáramlás a politikára és a közgondolkodásra is hatást gyakorolva információs háborúhoz vezethet.

A dokumentum 53. pontjában helyet kap a világűr biztonságának kérdése is, mivel a globalizáció térnyerésével a világűr egyre sokoldalúbb és intenzívebb kihasználása nemcsak az innovációs lehetőségek bővülését hozza magával, hanem megnőhet a katonai célra való kihasználása is.

Összegzésként tehát megállapíthatjuk, hogy a „Fehér könyv” e fejezete felülírja a 2005-ös stratégiai koncepciót, mivel szélesebb kontextusba helyezi a biztonság értelmezését, az ország és szövetségesei előtt álló folyamatosan változó biztonsági kihívásokat.

A nemzeti érdekek és értékek, az ország geopolitikai helyzete, a NATO- és az uniós tagság közvetlen és erős kapocsként fűzik az országot az euroatlanti térséghez. Bár Szlovákia biztonsága az Észak-atlanti Szerződés kollektív védelmével egészült ki, az ország haderejének elsődleges feladata a lakosság és az állam területi épségének védelme maradt. Ez a tény, továbbá a biztonsági környezet történelem során történt mélyreható változásai indokolnak egy átfogó, hosszú távú, a rendszer egészét érintő koncepció felállítását. Ezt tartalmazza az 5. fejezet, ami a védelmi készségek modern, reális keretét határozza meg, különös tekintettel a haderő világosan definiált célrendszerére és annak végrehajtására 2024-ig.

²³ Szlovákiát a 2009-es orosz-ukrán vitából kialakuló válság érzékenyen érintette, mivel az ország kizárólag orosz gázra támaszkodik.

²⁴ A 2010-es árvíz következtében több száz embert evakuáltak. A természeti csapásnak halálos áldozatai is voltak.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A stratégia a védelemhez való új viszonyrendszer alapján született, melyet a mottó is jelez. MODERN haderő²⁵ kifejezés értelmezése: M – mobil, O – hadműveletre felkészült, D – védelmi irányultságú, E – hatékony, R – releváns, N – NATO interoperábilis, E – gazdaságilag fenntartható.

ÖSSZEGZÉS

A folyamatok ábrázolása során láthatóvá váltak északi szomszédunk biztonság- és védelempolitikáját, illetve a haderő átalakítását érintő elképzeléseiben bekövetkező változások. A kelet-közép európai térség bármely államához hasonlóan az elsődleges célkitűzés, az integráció, teljesült. A haderőreformok céljai, a haderő támadó jellegének védelmivé alakítása megvalósult, a hadsereg finanszírozhatóságának biztosítása és a modernizálása az ország két évtizedes fennállása óta csak részképességek területén teljesült. A védelmi szféra kezdetektől fogva forráshiánnyal küzdött, amit tovább fokozott a gazdasági válság. Tény az is, hogy a haderő forrásigényeit az aktuális kormányok egyéb prioritások kiemelésével háttérbe szorították. Nem sikerült az erőforrások és a meghatározott feladatok közötti egyensúly kialakítása sem.

Pozitív tényezőként említhetjük, hogy az ország politikai és katonai vezetése az aktuális kihívásokhoz igazodva reálisan határozta meg a kül- és biztonságpolitika céljait, felmérte az országot érintő potenciális fenyegetéseket és kockázatokat, melyeket iránymutatásként stratégiai jelentőségű dokumentumokba foglalt. Ez alapján születtek meg a védelempolitika irányelvei. A kört tovább szűkítve e három alapelv határozta meg a haderő küldetését és feladatait, alapvető jellegének és fejlesztésének irányát. Az integrációs rendszerekbe történő betagozódása kapcsán új feladat jelentkezett, mégpedig a nemzetközi béketeremtő, békefenntartó feladatokban való részvétel, ami a haderő egyik legfontosabb kötelezettségévé vált. Ezzel újrafogalmazódott a honvédség küldetés- és feladatrendszer.

Kulcsszavak: szlovák biztonság- és védelempolitika, Szlovák Köztársaság hadereje, NATO- és EU- tagság, a haderő modernizációja és átalakítása, biztonsági kihívások és fenyegetések, nemzetközi szerepvállalás, stratégiai dokumentumok

Keywords: slovakian security and defense policy, forces of the Slovak Republic, NATO and EU membership, force modernization and transformation, challenges and threats to security, international relations and strategic documents

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bokorné Szegő Hanna: Nemzetközi jog p: 103, Aula Kiadó 2002.
2. <http://hu.wikipedia.org>
3. <http://www.mod.gov.sk>
4. <https://lt.justice.gov.sk>
5. <http://cena.org/>
6. <http://www.vlada.gov.sk>
7. <http://static.cream.sk>

²⁵ Moderné ozbrojene sily: modern haderő. mobilné, operačne pripravené, defenzívne orientované, efektívne, relevantné, NATO interoperabilné a ekonomicky udržateľné

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

8. <http://vladimirbednar.blog.sme.sk>
9. <http://www.mosr.sk>